Gemeente Haarlem

Programma Nieuwe Democratie

Programmacontract

13 november 2018

Angelina Scalzo en Lotte Teeuwissen
Programma- en Gebiedsmanagement

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4

2. Programmadefinitie 4

2.1 Uitdagingen 4

2.2 Aanleiding 5

2.3 Visie 5

2.4 Afbakening 6

3. De structuur van het programma 7

3.1 Samen Stadmaken 7

3.1.1 Verbeteren van participatie bij besluitvorming 7

3.1.2 Betrekken minder mondige Haarlemmers 7

3.1.3 Digitale participatie 8

3.1.4 Gesprekken met de stad op momenten van betekenis 8

3.1.5 Meet & Share 8

3.1.6 Overdragen van zeggenschap 8

3.1.7 Right to Challenge 8

3.1.8 Evaluatie Initiatievenraad en initiatief en leefbaarheidsbudget 8

3.2 Ondersteunen stadmakers 9

3.2.1 Initiatievencafé 9

3.2.2 Initiatievenschool 9

3.2.3 Continu leren 9

3.2.4 HaarlemLink 9

3.2.5 Initiatievennieuwsbrief 9

3.2.6 Ambtenarenpool 9

3.2.7 Instrumentarium 9

3.2.8 Inzetten Leefbaarheid- en Initiatievenbudget 10

3.3 Het Fundament van Stadmaken 10

3.3.1 Organiseren van gesprekken 10

3.3.2 Deelname Pakhuis de Zwijger 10

3.3.3 Workshops, trainingen en masterclasses 10

4. Samenwerking 11

1. Inleiding

De participatiesamenleving is actueel. Steeds meer Haarlemmers nemen het initiatief om iets voor de stad en voor elkaar te betekenen. Daarnaast willen Haarlemmers invloed op plannen en beslissingen die de gemeente Haarlem neemt. Meer invloed op besluitvorming die hen direct raakt, minder via geïnstitutionaliseerde instellingen, meer bewonersinvloed. Deze ontwikkeling vraagt een nieuwe rol van de overheid, ambtenaren, college én raad. Maar ook van bewoners zelf. En hoe doe je dat op een democratische manier? Hoe vind je een balans tussen representatieve democratie en participatieve democratie?

Met het programma Nieuwe democratie gaan we op zoek naar nieuwe mogelijkheden om het 'samen leven' in Haarlem vorm te geven. Dit is zowel een zoektocht als een cultuurverandering. De ene keer gaat het over besturen als raad en college en de invloed die bewoners hier op hebben, de andere keer gaat het om zeggenschap en eigenaarschap van Haarlemse initiatiefnemers.

2. Programmadefinitie

2.1 Uitdagingen

Het vertrouwen in de politiek en bestuurders is erg laag. In 2017 geeft 23% van de Haarlemmers aan veel tot onbeperkt vertrouwen te hebben in de gemeenteraad en geeft 27% van de Haarlemmers aan veel tot onbeperkt vertrouwen te hebben in het college van B&W (Haarlem Omnibus). Daarnaast zien we een trend waarin bewoners zelf meer initiatief nemen in de zorg voor elkaar, de stad en de toekomst. Met het programma Nieuwe Democratie wordt de komende jaren geëxperimenteerd met nieuwe samenwerkingsvormen tussen Haarlemmers, college, raad, partners en ambtenaren.

Dat doen we vanuit drie invalshoeken:

1. Participatie bij projecten en initiatieven van de gemeente. Iedereen kent de volle publieke tribune tijdens raadsvergaderingen. Democratie is niet gemakkelijk. Het is hard werken om alle belangen en argumenten in de stad boven tafel te krijgen en te horen alvorens deze goed af te kunnen wegen. Er valt nog een hoop te verbeteren aan de manier waarop we deze participatie als gemeente organiseren. Bijvoorbeeld door meer dialoog in plaats van discussie te organiseren.
2. Faciliteren van initiatieven uit de stad. Welk initiatief kan van een leuk idee een goed idee maken en het vervolgens ook zelf of in samenwerking met de gemeente uitvoeren? Heeft de initiatiefnemer draagvlak in de buurt?
3. Samenwerking tussen college, raad, ambtenaren, partners en bewoners is in het dualistische systeem complex. Vooral als het bestuur meer ruimte wil geven aan bewonersinitiatief en dialoog. Een verandering naar meer samenwerking vraagt andere overleg structuren, vormen van samenwerking, rollen en verantwoordelijkheden.

2.2 Aanleiding

De aanleiding van het programma Nieuwe Democratie was een motie uit de raad in 2016 om meer aandacht te besteden aan het faciliteren en begeleiden van initiatieven uit de stad. In 2017-2018 is gewerkt aan het programma overheidsparticipatie. Met het nieuwe coalitieakkoord Duurzaam Doen in de hand is het programma herijkt. In het coalitieakkoord staat de ambitie om vooral samen met de stad aan de slag te gaan door kennis uit de stad te benutten en initiatieven uit de stad ruimte te geven. In de bestuurlijke ambitie meepraten, meedenken en meedoen staat dat het bestuur actief wil inzetten op het verbeteren van participatie en overheidsparticipatie vanuit democratische waarden.

Overheidsparticipatie is gericht op de energie uit de stad, waarbij inwoners het initiatief nemen om Haarlem een stukje mooier te maken. Burgerparticipatie is gericht op het, vanuit de stad, meedenken met de gemeente over bepaalde onderwerpen. Daarom hebben we besloten deze programma's samen te voegen tot één programma, het programma 'Nieuwe Democratie'.

2.3 Visie

De stad wordt niet alleen vanuit het gemeentehuis bestuurd. Dat doet het bestuur in samenwerking en overleg met inwoners, ondernemers en partners in de stad. Dit is een voortdurende zoektocht. Beleid, wettelijke kaders, politiek bestuur en wensen en belangen uit de stad staan niet zelden op gespannen voet met elkaar. De betrokkenheid vanuit Haarlemmers bij onze stad is groot. Daar zijn we trots op en dat willen we graag behouden. Daarom willen we met dit programma nog meer gebruik maken van de energie uit de stad, door blijvend en actief in te zetten op het verbeteren van participatie en het aansluiten bij initiatieven uit de stad.

We werken hieraan in drie pijlers:

- We ontwikkelen een betere dialoog tussen inwoners en gemeente om samen verantwoordelijkheid te nemen voor de ontwikkeling van de stad en het samenleven in de stad.
- We maken nog meer gebruik van de energie uit de stad, om met inwoners, ondernemers, partners en gemeente maatschappelijke doelstellingen te realiseren.
- We organiseren een dialoog om een verandering van houding en gedrag van ambtenaren, raadsleden, college en initiatiefnemers te realiseren is. Dit is nodig om de bovengenoemde veranderingen te kunnen laten slagen.

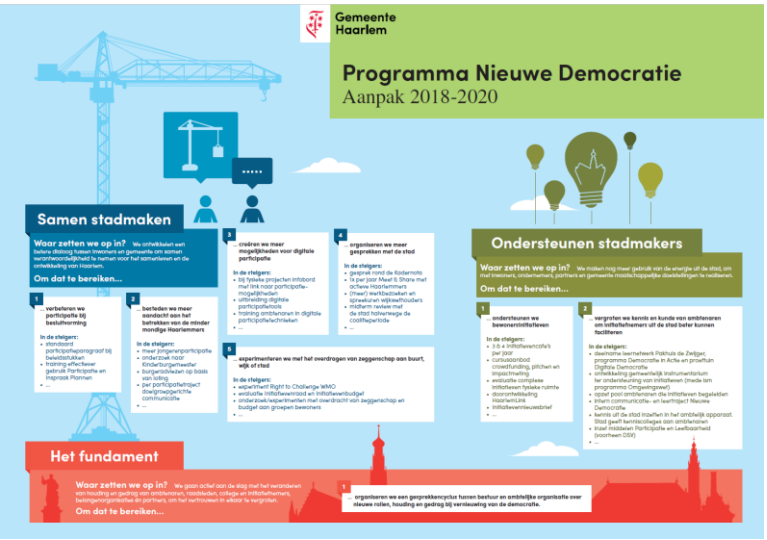

2.4 Afbakening

Het gaat hier om een veranderopgave die niet van vandaag op morgen gerealiseerd is. Het vraagt om een verandering, zowel binnen de gemeente als in de Haarlemse samenleving. Met het programma Nieuwe Democratie wordt deze verandering aangejaagd.

Randvoorwaarden voor het programma:

- Dit programma is een veranderopgave. Dit betekent dat er in de ambtelijke organisatie voldoende capaciteit bij de lijnafdelingen en in het programma moet zijn om als organisatie aan deze veranderopgave te werken.
- De uitkomst van de veranderopgave staat niet vast, maar wordt door de dynamiek van het programma bepaald.
- Acceptatie dat verandering met vallen en opstaan plaatsvindt, waarbij continu wordt geleerd.
- De doorlooptijd van dit programma is maart 2018 tot maart 2022. Per jaar maken we de balans op van wat er het afgelopen jaar gerealiseerd is en wat het komende jaar gerealiseerd gaat worden.

Fase 1: maart 2018 – maart 2019 staat in het teken van betekenisgeving van de veranderopgave met de stad en het opstellen van een uitvoeringsprogramma voor 2019-2020 met college en raad. Afhankelijk van de uitkomsten hiervan worden dan weer fase 3 en 4 ingevuld.

3. De structuur van het programma

Het programma Nieuwe Democratie bestaat uit drie onderdelen: Samen Stadmaken, Ondersteunen Stadmakers en tot slot het Fundament Stadmaken. De speerpunten binnen deze drie onderdelen zijn digitale democratie, het ontwikkelen van een instrumentarium en het meer overkoepelende speerpunt: overdragen van zeggenschap. In deze drie speerpunten zit de vernieuwing waarmee de komende jaren geëxperimenteerd gaat worden.

Deze drie pijlers staan met elkaar in verbinding en omvatten veel meer activiteiten dan in dit programma zijn opgenomen. Veel van deze activiteiten worden al in de verschillende lijnafdelingen uitgevoerd. Vanuit het programma wordt gemonitord of alle activiteiten met elkaar in verbinding staan, dezelfde kant opgaan en de dezelfde boodschap uitdragen. De uitvoering en verantwoordelijkheid hiervan vallen echter buiten dit programma.

3.1 Samen Stadmaken

We ontwikkelen een betere dialoog tussen inwoners en gemeente om samen verantwoordelijkheid te nemen voor de ontwikkeling van de stad en het samenleven in de stad.

3.1.1 Verbeteren van participatie bij besluitvorming

Over drie jaar is de wijze waarop Haarlemmers participeren bij besluitvorming verbeterd, door heldere afspraken te maken voorafgaand aan een participatietraject.

Vanuit de ambtelijke organisatie wordt samen met bewoners en interne organisatie gewerkt aan en in de stad. Daarbij zoeken we steeds meer naar verschillende, passende, op doelgroepen afgestemde vormen om in dialoog te zijn met bewoners en belanghebbenden. Hiervoor is duidelijkheid over het te voeren proces nodig (de participatieparagraaf in nota's zal daarbij helpen), evenals opleidingen aan beleidsmedewerkers en procesmanagers voor het juiste gebruik van de Participatie en Inspraak Plannen als ook opleiding en experimenten over het inzetten van andere middelen om andere doelgroepen te bereiken.

3.1.2 Betrekken bredere groep Haarlemmers

Er komt specifieke aandacht voor het betrekken van meer Haarlemmers tijdens participatie en inspraak trajecten. Gedacht kan worden aan specifieke doelgroepen, maar ook aan andere manieren van participatie zodat ook de mensen die je anders nooit hoort beter betrekt bij beleidsafwegingen en projecten.

Betrekken jeugd

Jeugdparticipatie wordt bevordert door inzet van verschillende middelen. Te denken valt aan het faciliteren van een Haarlemse kinderkrant, kinderen/jongeren structureel als doelgroep in het oog te hebben bij participatieprojecten.

Panels op basis van loting
We willen verder experimenteren met bewoners advies te laten geven door panels in te stellen op basis van loting. Hierdoor worden mensen op een andere wijze betrokken dan in traditionele participatie trajecten. Ze gaan op basis van kennis met elkaar in discussie over dilemma's en komen zo tot een bewonersadvies aan de gemeente.

3.1.3 Digitale participatie
We verbreden het gebruiken van digitale participatie om de traditionele inspraak en participatie te verbeteren. Daarnaast wordt gekeken naar de mogelijkheden die digitale participatie ook aan het ondersteunen van initiatieven kan worden gekoppeld.
2019 staat in het teken van het experiment. We streven naar een aantal trajecten, waarbinnen laagdrempelige digitale participatie wordt ingezet. We onderzoeken per traject en per participatievraagstuk welke functionaliteiten voor welke groepen een meerwaarde bieden. Op basis daarvan zetten we eigen of bestaande tools in, die we na afloop van het traject evalueren. Dat resulteert in een voorstel voor hoe en welke digitale participatiemiddelen we structureel gaan inzetten binnen onze dialoog met de stad.

3.1.4 Gesprekken met de stad op momenten van betekenis
Gesprekken met de stad
Door gesprekken te organiseren met de stad op momenten die voor zowel politiek, ambtenaren als voor Haarlemmers van betekenis zijn, krijgen alle Haarlemmers de mogelijkheid om deelgenoot te worden van de besluitvorming. Deze momenten kunnen door het college/ambtelijke organisatie, de raad of door bewoners worden bepaald en georganiseerd.

3.1.5 Meet & Share
Een keer per jaar organiseren we een Meet & Share met raad en college met goed georganiseerde en actieve bewoners.

3.1.6 Overdragen van zeggenschap
In de komende drie jaar wordt er in Haarlem meer geëxperimenteerd met het overdragen van zeggenschap aan buurt, wijk of stad. Er wordt in 2019 gestart met een onderzoek naar passende experimenten voor Haarlem. Om vervolgens de uitvoering van deze experimenten met projectleiders uit te zetten. Haarlem hoeft hierbij niet het wiel zelf uit te vinden. In Nederland zijn al veel experimenten met: een buurtagenda, buurbegroting, digitale stadsbegroting, ontwikkelen van een gebied door bewoners, gelote wijkraad of wijkcoöperatie. Hierin kan samenwerking gezocht worden met het landelijke programma van de VNG, Democratie in Actie.

3.1.7 Right to Challenge
Het wordt, onder voorwaarden, mogelijk dat bewoners of bedrijven de uitvoering van een gemeentelijke taak overnemen (Right to Challenge). In 2019 wordt het experiment met vijf initiatieven binnen de WMO afgerond. Voor het vervolgtraject wordt in kaart gebracht hoe en onder welke voorwaarden de Right to Challenge verder in de organisatie kan worden geïmplementeerd.

3.1.8 Evaluatie Initiatievenraad en initiatief en leefbaarheidsbudget
Januari is het initiatief en leefbaarheidsbudget ingesteld met een initiatievenraad die de aanvragen beoordeeld. In 2019 wordt de initiatevenraad en het initiatief en leefbaarheidsbudget geëvalueerd.

3.2 Ondersteunen stadmakers

We maken nog meer gebruik van de energie uit de stad, om met inwoners, ondernemers, partners en gemeente maatschappelijke doelstellingen te realiseren.

Gemeente Haarlem ondersteunt bewonersinitiatieven, zodat over drie jaar de mate waarin Haarlemmers actief participeren in de Haarlemse samenleving door middel van eigen initiatieven sterk verbeterd is.

3.2.1 Initiatievencafé

Per jaar worden 3 Initiatievencafés georganiseerd. Het doel van het Initiatievencafé is leren, elkaar helpen én netwerken. Nieuwe initiatiefnemers pitchen hun nieuwe idee en stellen daarbij een hulpvraag. Ervaren initiatiefnemers vertellen over hun ervaringen, zodat initiatiefnemers hiervan kunnen leren. Afsluitend is een netwerkborrel waar aanwezigen elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar in gesprek gaan. Aanwezigen zijn: nieuwe en ervaren initiatiefnemers, (sociaal) ondernemers, platforms/maatschappelijke organisaties, raadsleden, ambtenaren en andere betrokkenen en geïnteresseerden.

3.2.2 Initiatievenschool

We ondersteunen initiatiefnemers uit de stad door het aanbieden van een groot en divers aanbod aan workshops, cursussen en lezingen. Hierbij valt te denken aan workshops en trainingen op het gebied van crowdfunding, pitchen, impactmeting, juridische zaken, social media, communicatie, etc.

3.2.3 Continu leren

Eind oktober wordt een evaluatie afgerond naar de samenwerking tussen initiatiefnemers en gemeente op een aantal complexe fysieke initiatieven, met als doel dat zowel de ambtelijke organisatie als het bestuur als initiatiefnemers kunnen leren hoe hierin te opereren.

3.2.4 HaarlemLink

We onderzoeken de meerwaarde van HaarlemLink als online aanvulling op het Initiatievencafé voor het faciliteren van bewonersinitiatieven en we breiden het platform verder uit op basis van behoeften van initiatiefnemers.

3.2.5 Initiatievennieuwsbrief

Gemeente Haarlem publiceert een Initiatievennieuwsbrief, zodat belanghebbenden en belangstellenden op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen omtrent overheidsparticipatie.

3.2.6 Ambtenarenpool

Er wordt een pool van ambtenaren opgezet om initiatieven te begeleiden door de organisatie heen. Zodat het begeleiden van maatschappelijke bewoners initiatieven niet van een aantal ambtenaren is maar een manier van werken van de hele organisatie.

3.2.7 Instrumentarium

Gemeente Haarlem ontwikkelt een instrumentarium om initiatiefnemers beter te kunnen faciliteren.

Voorbeelden hiervan zijn Bestuur op Maat, een waarden afmetingsmethodiek voor initiatieven en de Hackaton. Dit instrumentarium wordt in de komende periode verder aangevuld en uitgewerkt in samenwerking met het programmateam Omgevingswet.

3.2.8 Inzetten Leefbaarheid- en Initiatievenbudget

Middelen Participatie en Leefbaarheid kunnen ingezet worden om:
• Hogere kwaliteit van de leefomgeving door Haarlem duurzaam te ontwikkelen.
• Beter aanbod van betaalbare en passende woningen te realiseren.
• Te experimenteren met het ondersteunen van initiatieven uit de stad en het ontwikkelen van nieuwe participatie methoden.

3.3 Het Fundament van Stadmaken

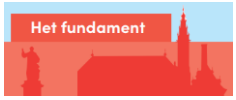

We zetten in op het veranderen van houding en gedrag van ambtenaren, raadsleden, college, initiatiefnemers, belangenorganisaties en partners, om het vertrouwen in elkaar te vergroten.

3.3.1 Organiseren van gesprekken

De wereld verandert, het samenleven verandert en dus ook de rolverdeling stad en bestuur verandert.

Het bestuur, ambtelijke organisatie, belangenbehartigers en partners in de stad voeren het gesprek over de nieuwe rollen, houding en gedrag van de vernieuwing van de democratie. Bijvoorbeeld: raadsleden sturen op hoofdlijnen, college bestuurt minder vanuit het stadhuis en ambtenaren stellen zich meer op als verbinder/publieke dienaar. Of hoe veranderd de rol van de wijkraden in de Nieuwe Democratie? Op welke wijze organiseren initiatiefnemers hun draagvlak en participatie in de buurt?

Het organiseren van deze gesprekken wordt vanuit het programmateam gefaciliteerd in nauwe samenwerking met de wethouder Nieuwe Democratie, burgemeester, gemeentesecretaris en de griffier.

3.3.2 Deelname Pakhuis de Zwijger

Vanuit Gemeente Haarlem wordt deelgenomen aan het leernetwerk van Pakhuis de Zwijger. Gemeente Haarlem volgt het programma Democratie in Actie en de proeftuin Digitale Democratie.

3.3.3 Workshops, trainingen en masterclasses

Met verschillende workshops, trainingen en masterclasses krijgen Haarlemse ambtenaren meer kennis over het onderwerp Nieuwe Democratie, zodat zij Haarlemmers kunnen ondersteunen bij het opzetten van een initiatief.

4. Samenwerking

Het programma Nieuwe Democratie staat niet op zichzelf. Er is nauwe samenwerking met andere programma's en afdelingen nodig om stappen te kunnen zetten. Gebiedsmanagement werkt per definitie in de geest van het programma Nieuwe Democratie. Met name aanhaking van de programma's Implementatie Omgevingswet en Transformatie Sociaal Domein is belangrijk voor de continuïteit van het programma. Maar ook samenwerking met de lijnafdelingen Communicatie, KCC, ICT en Data, Informatie en Analyse (DIA) zijn van groot belang.

De invoering van de omgevingswet kan gezien worden als een bestendiging van de gedachte dat participatie een verplicht onderdeel moet zijn van het werk van de gemeente. Initiatiefnemers krijgen ruimte door minder regels, maar hebben daardoor zelf de verantwoordelijkheid om de participatie te organiseren voor hun initiatief.

Binnen het sociaal domein wordt gewerkt aan de inclusieve samenleving: opbouwwerk nieuwe stijl. Hierbij wordt in samenwerking met de stad gezocht naar manieren om alle inwoners van Haarlem mee te laten doen in de maatschappij. Samenwerking met projectontwikkelaars, ondernemers, maar ook vrijwilligers van sportverenigingen, scholen en inwoners wordt hiervoor ingezet.

Communicatie, ICT en DIA werken aan het IPP. Het programma Nieuwe Democratie kan een motor zijn om het participatie onderdeel van het IPP verder te brengen.

Dit is een uitgave van gemeente Haarlem,
13 november 2018

Tekst: Angelina Scalzo en Lotte Teeuwissen,
Fotografie: Marisa Beretta,
Ontwerp: Gemeente Haarlem,
Drukwerk: Gemeente Haarlem

Postbus 511
2003 PB Haarlem
Tel. 14 023

haarlem.nl